DRZWI (*767*) *sb pl t*

drzwi (*763*), **drwi** (*4*); drzwi: drwi *ZapWar* (*17*:*3*); *RejKup* (*9*:*1*).

N drzwi (*88*). ◊ *G* drzwi (*233*). ◊ *D* drzwiåm (*13*), drzwi(o)m (*2*); -(o)m *SkarŻyw*; -åm : -(o)m *BibRadz* (*3* : *1*); -åm (*12*), -(a)m (*1*). ◊ *A* drzwi (*240*). ◊ *I* drzwiami (*137*); -ami (*127*), -åmi (*3*), -(a)mi (*7*). ◊ *L* drzwiach (*53*); -ach (*24*), -åch (*16*), -(a)ch (*13*); -ach *GroicPorz* (*2*), *GrzepGeom*, *RejPos*, *KuczbKat*, *BierEz* (*2*), *SkarŻyw* (*3*), *MWilkHist*, *ReszPrz*, *WujNT* (*2*), *KlonWor* (*2*); -åch *BielKom*, *RejWiz*, *RejZwierc*, *BudBib* (*4*); -ach :-åch *Leop* (*4* : *1*), *BibRadz* (*3* : *1*), *BielKron* (*1* : *7*). ◊ *dubium du L* drzewiu (*1*) *ZapWar 1521 nr 2272*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (*jeden z tych samych przykładów*) – *XIX w*.

Obracające się na zawiasach ruchome zamknięcie otworu wejściowego do budowli lub jakiegoś wnętrza; *często sam otwór zamykany inaczej*, *np. zasłaniany kotarą lub zakładany kamieniem*; *ianua Murm*, *Mymer*[1], *BartBydg*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *valvae Murm*, *Mymer*[1], *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *fores Murm*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *posticum Murm*, *Mymer*[1], *BartBydg*, *Cn*; *ostium Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *porta Calep*, *Cn*; *hostium*, *limen*, *valva Mącz*; *apertura in pariete*, *fenestrae*, *ianua* (*cancellata*, *fenestrata*, *reticulata*), *lumen*, *bipatens porta*, *posticula*, *pseudothyrum*, *vacuum ostium*, *bifores valvae Cn* (*767*) : y nyewszyąłem drzwy throych sz zawyeschamy y cztherech law *ZapWar 1513 nr 2161*, *1503 nr 1947*, *1523 nr 2288*; *BierEz* B4, D3v [*2 r.*], E2v, M3v, Q [*2 r.*] (*9*); w dom tam wnidz chciala/ ale żádnym obycżáiem niemogla/ bo byly zamkniony drzwi v Annáſſa. *OpecŻyw* 111, 113v, 164v, [170]v; *Murm* 131; *Mymer*[1] 30v; *HistJóz* B4, C, D; *BartBydg* 70b; *TarDuch* B5v, C7v, C8; *FalZioł* IV 56a; *RejRozpr* 12; *LibMal 1543*/12 [*2 r.*], *1544*/84, *1545*/102v, *1547*/124v [*2 r.*], *1552*/167v, *1554*/194v; *RejJóz* C3v, F3v; *RejKup* c4v, c6v, e5 [*2 r.*], p6, p7; Sciány w bronach y drzwi onego páłacu s Słoniowych koſći były *HistAl* Hv, Lv, Nv; *MurzNT Mar* 15/46, *Luc* 13/25; *KromRozm II* xv; *KromRozm III* F6v; *Diar* 95; *BielKom* B6; *GroicPorz* h3, n3v, p2v, mm3v; *KrowObr* 100v [*2 r.*], 163v; *RejWiz* 15, 17, 54, 54v, 107 (*10*); Tedy ſie ogoli Názáreus/ [...] przededrzwiámi [*!*] Przybytku przymierza [*ante ostium tabernaculi*] *Leop Num* 6/18; Wnidźże á zámkni o ſobie drzwi [*claude ostium tuum*] *Leop* 4.*Reg* 4/4, *Lev* 8/4, 14/11, *Num* 11/10, 16/27, *Iudic* 9/51 (*38*); *KochZuz* A2v, A3, A4; *RejFig* Aa4, Aa8v, Eev [*2 r.*]; A ná tych drzwiách zdrzewá oliwnego [*Et duo fores* (*marg*) *duo ostia* (–) *e lignis oleae*]/ wyrzezawſzy Cherubiny y pálmy/ y kwiáty/ powlokł ie złotem *BibRadz* 3.*Reg* 6/32, I 4 *marg*, *Gen* 7/16, 18/1, 19/6, 3.*Reg* 6/8 (*55*); gdy chćieli do Krolá wnidź/ wrothny ich niepuśćił/ á gdy prętko zá nimi záwierał/ vſkrzynął iednemu pálec drzwiámi *BielKron* 397v, 30 [*2 r.*], 33v, 38, 456v, 458 (*36*); ſtrzegą drzwi dłużnici. *KochSat* B; *KwiatKsiąż* D3v; Ostium taciturnissimum, Bárzo ćiche drzwi/ nie skripią [*!*] nic. *Mącz* 438b; Valva, Wrotá/ drzwi/ bramá o dwu skrzidłách/ pierzeye álbo wierzeye weſpołek ſie ſchodzące. *Mącz* 475a, 68b, 92c [*2 r.*], 133d, 163c, 182c (*29*); *OrzQuin* M3v; *Prot* C2v; y tám [*w sklepie*] kazał go [...] zámknąć kilkiem kłotek ſtraż v drzwi przyſtháwiwſzy. *GórnDworz* S6v, C6, O5 [*5 r.*], O5v [*2 r.*], Pv; *GrzepGeom* A3v; á gdy przyidzieſz do drzwi ogrodnich v wiąż [*!*] nić v forty *HistRzym* 103v, 37v, 38, 52v, 85v [*2 r.*]; *RejPos* 27, 82v, 115, 163, 295 (*9*); *BiałKat* 301; *HistLan* C2v [*3 r.*]; we drzwiách onego Ráiu był poſtánowion Cherubin *KuczbKat* 375, 370; áno dłużnicy v drzwi záglądáią/ á on ſie krije *RejZwierc* 59v, 24, 65, 136, 194, 194v (*14*); *WujJud* 86v; (Były) też dwoie wrotá v páłacu y v świętynie [*!*]. Y dwoie wrotá v

drzwi [*duo ostia erant ostiis portae*] *BudBib Ez* 41/24, *Iudic* 19/22, 26, 2.*Reg* 13/17, 18, I 431v *marg* (*42*); *BudNT Luc* 11/7, *Act* 12/6; *CzechRozm* 266; *KarnNap* B3v; *Calag* 478b; y poſtáwił v drzwi mego domu pſa wielkiego ná łáncuchu *SkarŻyw* 436; á krwią iego [*baranka*] podwoie drzwi ſwoich mázáli *SkarŻyw* 480, 120, 252, 285, 399, 496 (*35*); *MWilkHist* D4v [*2 r.*], E3 [*2 r.*], E3v, G3v (*10*); *StryjKron* 607; *ZapKościer 1582*/40v; *CzechEp* 344; *KochFr* 105; *KlonŻal* D4v; *KochSz* C2; *ReszPrz* 110; *WerGośc* 219, 247; Muſzę trwáć v drzwi miłéy podpárſzy ſye śćiány. *PudłFr* 50, 73; *PaprUp* H2v; *GórnTroas* 31; *ActReg* 142; *Calep* 165a, 429a, 497b, [742]a, 795a, 824a, 1032a; *GostGosp* 146; *GrabowSet* Q4, R4; *KochFrag* 41; *LatHar* 702, 715; y przywáliwſzy do drzwi grobu kámień wielki [*Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti*]/ odſzedł. *WujNT Matth* 27/60; Przyſzedł Ieſus drzwiámi zámknionemi [*ianuis clausis*] *WujNT Ioann* 20/26, *przedm* 40, *Mar* 1/33, 2/2, 15/46, 16/3 (*37*); *SarnStat* 255, 264; *ZapMaz II G* 97/90; *KmitaSpit* C3v; *SkarKaz* 8a, 204a [*6 r.*], 204b, 205a, 610a (*12*); *GosłCast* 60; *SkarKazSej* 697b; V dworu też záś wytrwaſz mieśiąc Ruſki/ Niżli przybiją ná drzwi reieſtr Pruſki. *KlonFlis* H3v; Więc kámieniem okrutnym/ on duży niecnotá/ Záwalał drzwi do iámy *KlonWor* 22, 2, 22, 24, 34, 37, 42 [*2 r.*] (*11*).

W porównaniu (*1*): (*tyt*) Kaſsiopea. (–) Iákim kſztałtem drzwi ſtoią kluczem przepędzoné/ Ták té gwiazdy zdádzą ſye tám być rozſádzoné. *KochPhaen* 8.

W charakterystycznych połączeniach: *drzwi skrzy*(*p*)*ną* (*skrzypią*) (*3*); *drzwi strzec*; *do drzwi dopuścić*; *u drzwi czekać* (*2*), *czujący*, *sta*(*ną*)*ć* (*4*), *trwać*; *ze drzwi wyniść*; *drzwi obwarować*, *otworzyć* (*otwierać*, *otwarte*, *otwierające się*) (*47*), *przeniknąć*, *rozpuścić*, *zakłaść*, *założyć* (*5*), *zamknąć* (*zamykać*, *zamknione*, *pozamykane*) (*78*), *zaprawić*, *zaprzeć* (*zaparte*) (*4*), *zawrzeć* (*zawierać*, *zawarte*, *zawrzone*) (*15*); *przede drzwi wyniść*; *przez drzwi wniść* (*wchodzić*, *weszcie*) (*7*), *wprowadzić*; *we drzwi tłuc* (*2*), *wchodzący*, *wrywać się* (*2*); *drzwiami iść* (*przyść*) (*4*), *skrzypać*, *wniść* (*wchodzić*, *weszcie*) (*6*); *za drzwiami słuchać* (*słyszeć*) (*2*), *sta*(*ną*)*ć* (*3*).

Przysłowie: Ktho nie ma co dáć/ muśi v drzwi ſtáć. *BierEz* Sv.

Ledwie wlas ze drzwi az psi (iako mowią) wkrupy *ActReg* 130.

Frazy: *peryfr. bibl.* »progi (*a.* stopnie) drzwi niech pociera noga twoja« = *odwiedzaj często* (*2*): Gdy vyrzyſz mądrego/ wſtaway ráno do niego/ á progi drzwi iego niech poćiera nogá twoiá [*gradus ostiorum illium exterat pes tuus Vulg Eccli* 6/36]. *SkarKaz* 42b, 580a.

»drzwi otworem, otworzysto, otworzone stoją; drzwi otworem stojące, otwarte a. otworzone« [*w tym*: *komu* (*3*), *dla kogo* (*1*); *do kogo* (*1*)] (*1* : *1* : *1*; *1* : *2*): Patentes fores, Drzwi otworem ſtoyące. *Mącz* 283c, 283b; *GórnDworz* B6v; *RejZwierc* 65; tym záwżdy do Ceſárzá drzwi otworzone ſą *BielSpr* 50v; *ZawJeft* 26.

Zwroty: »doby(wa)ć drzwi« [*szyk zmienny*] (*5*): *BielKron* 147, 458, 458v; A ták gdy ono mnoſtwo chćiáło pod nim wziąć zameczek/ y dobywáć drzwi gwałtem w bronách [*et aulicam ianuam aggredientibus*] *BudBib* 2.*Mach* 14/41; *SkarŻyw* 559.

»(za)kołatać we, u drzwi; kołat we drzwi« [*szyk zmienny*] (*15* : *2*; *2*): *BierEz* Sv; *MurzNT Luc* 13/25; *RejWiz* 12; *Leop Act* 12/13; *BibRadz Luc* 13/25, *Act* 12/13; *BielKron* 388v; Fores quicquid est futurum feriam, Niechay vroście ztąd co chce ya yednák zákołácę we drzwi *Mącz* 340d, 121c, 287a

[*2 r.*], 339b; *HistRzym* 79; *WujNT Luc* 13/25, *Act* 12/13; czego chceſz, przécz we drzwi. Kołáceſz? *CiekPotr* 67, 67, 84; *ZbylPrzyg* B2v.

»u drzwi legać« = *spać*, *nocować pod drzwiami* (*1*): Ten obyczaj mowienia od tych ieſt wźięt/ ktorzy v drzwi legáią *BibRadz* I 3 *marg*.

»leżeć (*a*. legać), położyć się u drzwi, przede, za drzwiami« = *być w nędzy*, *żebrać* [*szyk zmienny*] (*5* : *1*; *3* : *2* : *1*): ktory żebrák imięnięm łazárz/ ktory leżáł v drzwi iego [*qui eiectus erat* (*marg*) *iacebat* (–) *ad ianuam eius*]/ Będąc wrzodowatym *MurzNT Luc* 16/20; *Leop Prov* 14/19; *HistRzym* 37v; *RejPos* 162; Polozeł [*!*] ſię zebrakiem [*!*] v drzwi oyca ſwego. *SkarŻyw* 135 *marg*, 135.

»być pilen jako pies drzwi« (*1*): Kiedyby męſzczyzná zámiłowawſzy/ nie był pilen iáko ieden pies drzwi tych/ ktore polubił *GórnDworz* Bb3v.

»drzwi (ot-, z-)siec, porąbać« [*szyk zmienny*] (*5* : *2*): othszyekl drwy vszyeny y pothvoye szyekl zavorą slamal y drzvy vyszthky [*!*] sszyekl *ZapWar 1505 nr 1994*, *1503 nr 1925*, *1926*, *1927*, *1508 nr 2947*; *GórnRozm* H.

»siadać (*a*. sieść, *a*. siedzieć), być u drzwi« = *żebrać*, *być w nędzy* [*szyk zmienny*] (*5* : *1*): *BierEz* E2; *Leop Act* 3/10; *SkarŻyw* 97, 135, 304; Y poznawáli go/ iż on był ktory dla iáłmużny śiadał v drzwi Nadobnych kośćielnych [*qui ad eleemosynam sedebat ad speciosam portam templi*] *WujNT Act* 3/10.

»za troistemi drzwiámi siedzieć« (*1*): W Twárdéy kámiennéy wieży/ y zá troiſtémi Drzwiámi śiedząc Dánáé nieprzełomionémi *KochPieś* 36.

»sieść u drzwi« = *na niskim miejscu* (*1*): gdyby był iáki krol ábo iákie kſiążę wezwano do iákiego domu poważnego/ á miałby ſie ćiſnąć á ſieść v drzwi ábo ná nizſzym mieyſcu. *RejPos* 227v.

»stać, nastać się u drzwi, przed(e), za drzwiami; stojący przede drzwiami, u drzwi; stanie u drzwi« = *czekać* [*szyk zmienny*] (*14* : *13* : *6*; *2*; *1*): *BierEz* B3v [*2 r.*], Sv; *OpecŻyw* 111; *RejKup* E, i6; *KrowObr* 220v, 240v; Poydzye tám gdzye tym władną v drzwi ſie náſtawſzy/ Vzyębnąwſzy muśi precż oczy zápłákawſzy. *RejWiz* 122; *BibRadz Ioann* 18/16; *Mącz* 323a, 417a; *RejFig* Aa2v; *RejAp* 11v, 12, 44, 45v [*2 r.*], 184v; *GórnDworz* R5; *HistRzym* 60; *RejZwierc* 65, 189; *BudBib Iudic* 4/20; *KarnNap* B3; *SkarŻyw* 118, 165; *PudłFr* 66; *LatHar* 729; *WujNT Ioann* 28/16, *Iac* 5/9, s. 846, *Apoc* 3/20; *SiebRozmyśl* M2; *SkarKaz* 347b; *GosłCast* 68.

»u drzwi, przede drzwiami stać; stojący przede drzwiami« = *pilnować* [*szyk zmienny*] (*4* : *1*; *2*): *BierEz* E2; *RejWiz* 78; *BibRadz Act* 5/23; *RejPos* 78v; *RejZwierc* 193; Zećieſmy ćięmnicę náleźli zámknioną ze wſzytką pilnośćią/ y ſtroże ſtoiące przede drzwiámi [*et custodes stantes ante ianuas*] *WujNT Act* 5/23; *WysKaz* 33.

»drzwi wybić (*a*. otbić)« [*szyk zmienny*] (*13*): *ZapWar 1532 nr 2469*, *1542 nr 2559*, *1547 nr 2502*; *RejKup* e4; Non est flagitium adolescentulum potare, non est neque fores efringere. Nie yeſt ſromotá młodźieńcowi bieśiádowáć/ Nie yeſt y drzwi wybić. *Mącz* 249d, 135d [*2 r.*], 163c; *RejPos* 225v; Więtſza winá w Státućie/ gdy kto drzwi wybije/ Niż gdy ieden drugiego/ vmyſlnie zábije. *BielSat* E [*idem BielRozm*]; *RejZwierc* 55v; *Calag* 132a; *BielRozm* 32.

»(wy)łam(ow)ać; wyłamane drzwi« (*3*; *1*): Vſlyſzawſzy to ludzie miáſtá onego/ náthychmiaſt wyłamáli drzwi do páłacu krolewskiego *HistAl* L6; *BibRadz Gen* 19/9; *Mącz* 413d; *KlonWor* 24.

»ze, przede drzwi wypychać (*a.* wypchnąć)« (*2* : *1*); *Mącz* 469c; Nieſpokoynego ze drzwi wypycháią. Gdy ſpokoynego zacni náwiedzáią *RejZwierc* 227v; Elimino – Zedrzwi wipicham. *Calep* 356a.

»wystawić drzwi« (*1*): Wyſtáwić drzwi. Frangere fores. *Calag* 132a.

»wytrącić drzwi« (*1*): Convellere repagula atque effringere fores, Wyrwáć zápory y wytrąćić drzwi. *Mącz* 478c.

Wyrażenia: »drzwi dwoiste; o dwu drzwiach« = *drzwi dwuskrzydłowe*, *podwójne* (*1* : *1*): Vczynił też v mieyſcá modlitwy drzwi dwoiſte [*fecit fores*] z oliwnego drzewá *BibRadz* 3.*Reg* 6/31; Biforis quod habet duas ianuas – O dwu drzwiach. *Calep* 131a.

»drzwi kościelne« [*szyk 16* : *7*] (*23*): Valvae. Koſcyelne drzwy. *Murm* 129 [*idem* (*2*)] *Mymer*[1] 8; *BartBydg* 165 [*2 r.*]; *KromRozm I* A4v; *KrowObr* 100v; *Leop* 2.*Esdr* 6/10, *Act* 3/2, 10; *BibRadz* I 353v; *BielKron* 37, 39, 62, 180v, 298; *WujJud* 50v; Drábánći z Hálábarty Koſcielnych drzwi ſtrzegli. *StryjWjaz* C2; *SkarŻyw* 97, 113, 249; *WujNT Act* 3/2, 10, s. 429.

»drzwi miejsckie, brony miasta« (*1* : *1*): y przyſzedł ku drzwiam mieyſckim [*et venit ad ostium civitatis*] *BudBib* 3.*Reg* 17/10, *Ios* 8/29.

»drzwi Pańskie« (*1*): Otwórzćie mi drzwi páńſkié: niech dam dźięki ſwemu Dobrodźieiowi wielkiemu. To ſą ony żywégo bogá wdźięczné progi/ Tu cnotliwym wolné drogi. *KochPs* 178.

»drzwi w poły się otwierające« = *dwuskrzydłowe* (*1*): Valvae – Drzwi wpoli ſie othwie raiące. *Calep* 1101b.

»drzwi u sieni, do sieni, sienne« [*szyk 13* : *1*] (*11* : *2* : *1*): anym mu vczynyl pyączy Carbow na pothuoyach drzvy vsyemy [*!*] yego *ZapWar 1521 nr 2271*, *1503 nr 1925*, *1926*, *1927*, *1504 nr 1994*, *1521 nr 2270* (*10*); Potym Opony do Sieni/ Słupy iey z Podſtáwki ich/ y Oponę miáſto drzwi v Sieni [*portae atrii*] *BibRadz Ex* 35/17; Ktemu ieſzcze y opony od Sieni/ y Zaſłonę ktora bywa we drzwiách v Sieni [*portae atrii*] *BibRadz Num* 4/26, *Ex* 38/31; *KlonWor* 42.

»drzwi skryte« (*1*): Y otworzywſzy drzwi ſkryte [*occultam portam*] gdzie wchádzali ná kościoł *BibRadz* 2.*Mach* 1/16.

»zadn(i)e drzwi« (*3*): Posticum, ostium in posteriori aedium parte, Zádnye drzwy. *Murm* 131; *Mymer*[1] 31; *BartBydg* 120b.

Zestawienie: »Drzwi Nadobne, Ozdobne« = *spectosa porta* (*w Świątyni Jerozolimskiej*) [*szyk 1* : *1*] (*1* : *1*): że tho on był co ná iáłmużnie ſiadał v Ozdobnych drzwi kośćielnych *Leop Act* 3/10; *WujNT Act* 3/10.

Szeregi: »drzwi i okna« [*szyk 3* : *1*] (*4*): otworzywſzy okna y drzwi *FalZioł* V 62, *kt*v; *HistAl* Hv; *SienLek* 2v.

»nie drzwi ale (ani) okno (abo jaka dziura)« (*2*): iż Chriſtus nie wſzedł drzwiámi/ ále oknem/ ábo iáką dziurą. *WujNT* 386; y nie wychodźiłbych z mieſzkánia mego drzwiámi áni oknem: álebych śćiánę przekopał w rzeczy vćiekáiąc. *SkarKazSej* 706a.

»podwoje i (albo) drzwi« [*szyk 6* : *3*] (*9*): anym vczynyl wpothwoyach y vedrzewyu wszyennych trzechnasczye karbow gwalthem *ZapWar 1521 nr 2272*, *1521 nr 2270*, *1523 nr 2155*, *1549 nr 2663*,

1550 nr 2674; Nápiſſeſz ie ná podwoiách y ná drzwiách domu twego [*super postes et ianuas*] *Leop Deut* 11/20, *Deut* 6/9, *Is* 57/8; *RejAp* 67v.

W przen (*109*) : Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem. Iuż ſtały nogi naſze we drzwiach twoich o Ieruſalem. Nogi, to ieſt żądza ſerdeczna, we drzwiach, tho ieſth iużeſmy w onym niebieſkim pałaczu żądzą y myſlą. *WróbŻołt* 121/2; *RejKup* o7v; Kto záwárł drzwiámi Morze [*Quis conclusit ostiis mare*]/ gdy ſie wyriwáło iákoby z żywota wychadzáiąc? *Leop Iob* 38/8; *RejZwierc* 135v; *BudBib Iob* 38/8; piſmá [...] ſą drzwiámi przez ktore do Bogá wchodźimy *CzechEp* 135; *KochFr* 33; *PowodPr* 10; Lácno náleść mądrość tym/ ktorzy ią miłuią: oná vprzedza tych ktorzy iey prágną/ y oná ſię im pierwey vkázuie. Y kto ráno wſtawa/ náyduie ią v drzwi ſwoich. *SkarKazSej* 664a.

W porównaniach (*8*): *FalZioł* [*8]v; na czym wszytek porządek dobry w RP należy, powiedzieli, że to są zawiasy, na ktorych RP nie inaczej jako drzwi wisi *DiarDop* 109; *KrowObr* 35; Iáko ſię drzwi obrácáią ná hakoch/ tak leniwiec ná łożku ſwoim. *BibRadz Prov* 26/14; ábowiem ty pięté żyły/ tylko przy ſtáwiéch ſą/ nie inácéy iákoby zawiáſy/ ná kthorych drzwi álbo okiennice á wieká chodzą *SienLek* 142v; że w onym żywoćie do ktorego przez śmierć iáko przeze drzwi wchodźimy *KarnNap* Ev; *WujNT* 540. *Cf* »drzwi Morza Pontskiego«.

Przysłowie: Cżemużeś ták záſlepił oczy ſwoie/ iż nie widziſz tych Lázárzow leżących przed drzwiámi twemi? *RejPos* 163; ieſliże nie leżyſz iáko on Lázarz będącz pełen rozliczných grzechow/ nie ináczey iáko wrzodow á bołeśći [*!*] przed obliczności Páná ſwego á przededrzwiámi [*!*] iego. *RejPos* 164v, 162v [*2 r.*], 164v [*2 r.*], 185v [*2 r.*], 192 [*ogółem 9 r.*].

Zwroty: »(być) we drzwiach, u drzwi, przed drzwiami« = *nadchodzić* (*o czymś złym*), *zagrażać bezpośrednio* (*3* : *1* : *1*): *MurzNT Mar* 13/29, s. 156; In cervicibus bellum, pro in vicino. Tudzieſz zá páſem/ przed drzwiami. *Mącz* 50b; tákże y wy gdy obaczyćie iż ſię to dźiać będźie/ znayćieſz żeć iuż blizko ieſt we drzwiách [*quod in proxime sit in ostiis*] *WujNT Mar* 13/29, *Matth* 24/33.

»(za)kołatać we, u, do, na drzwi; kołacący do drzwi« = *dać znać*, *szukać pomocy* (*8* : *2* : *1* : *1*; *1*): *RejAp* 45v *marg*, Ee3v; kiedy ku they ſpráwie zákołácą we drzwi *RejPos* [340], 196, 259v, 298v, [340] *marg*, 345 [*2 r.*], 346; A też thám pewnie nigdy fortuná we drzwi nie zákołáce *RejZwierc* 135v; Ocż prośić będźiećie/ mnie Pośrzedniká máiąc/ w Imię moie weźmiećie. Kołácmyſz ná drzwi iego/ poki nam chce odewrzeć/ przeſtawſzy wſzego złego *ArtKanc* M14; *LatHar* 253.

»u drzwi leżeć« = *być niepokojonym*, *potrącanym*, *nie mieć spokoju* (*1*): Tákże káżdy złośnik iákoby v drzwi leżał/ Bo nie długi pokoy iego/ przed złośćiámi ktore oćiązáią ſumnienie iego. *BibRadz* I 3 *marg*.

»tuż za drzwiámi leżeć« = *pilnować drzwi*, *czatować* (*1*): Ale ieſli źle czynić będzieſz/ tedy grzech tuż zá drzwiámi leży [*ad ostium peccatum cubat*]/ y wola iego poddána tobie będzie/ á będzieſz miał zwierzchnośc nád nim. *BibRadz Gen* 4/7.

»drzwi otworzyć (*a.* otwierać); drzwi otworzone (*a.* otwarte)« [*w tym*: *komu* (*15*), *ku komu* (*1*), *przed kim* (*3*)] [*szyk zmienny*] (*14*; *1*; *13*): *KrowObr* 171v, 179v; *OrzQuin* Xv [*2 r.*]; *RejAp* 38 [*2 r.*], 39 [*4 r.*], 46v; iákoby to byłá náuká Epikurow ktoraby ludźiom drzwi do wſzyſtkiego złego otwierálá. *GrzegŚm* [A2]v; To drzwi otworzy káżdemu do cżego go iedno iegos ſproſna myſl wiedzie. *RejZwierc* 70; *WujJud* 30v; Oto dałem przed tobą drzwi otworzone [*ecce dedi coram te ostium apertum*] *BudNT*

Apoc 3/8 [*przekład tego samego tekstu RejAp* 38]; *SkarŻyw* 39; *ReszPrz* 62; *WisznTr* 7; *ArtKanc* M14; *WujNT* 1.*Cor* 16/9, 2.*Cor* 2/12, *Apoc* 3/8, 4/1; *SkarKaz* 347b. *Cf* »otworzyć drzwi mowy«, »otworzyć drzwi serca«, »otworzyć drzwi wiary«, »drzwi żywota otworzyć«.

»otworzyć drzwi mowy« (*1*): áby nam Bog otworzył drzwi mowy [*ostium sermonis*] ku opowiedániu táiemnice Chriſtuſowey *WujNT Col* 4/3.

»otworzyć drzwi serca« (*1*): Pothym wrotny/ to ieſt wola twa/ ktora ieſt wolna/ ma otworzyć drzwi ſercá twego/ á ma ćie wieſć ku pierwey niewinnośći *HistRzym* 47v.

»[*komu*] otworzyć drzwi wiary« (*1*): á iż Pogánom otworzył drzwi wiáry [*et quia aperuisset gentibus ostium fidei*]. *WujNT Act* 14/26.

»drzwi żywota otworzyć« (*1*): O nieſzczęſna godźino coś mnie w świát wydáłá/ Cżemuś nie rádniey z mátki do grobu podáłá? Cżemuś drzwi żywotá ná świát otworzyłá *GrabowSet* B.

»ku drzwiom się przybliżyć« = *nadejść* (*o czymś złym*), *zagrażać bezpośrednio* (*1*): to potym ſprobuieſz/ Gdy w oyczżnę [*!*] idący gorſzy cżás poczżuieſz. A day Boże by ſie me ſłowá odmieniły/ Aleć ſie iuż ty ku drzwiam bárzo przybliżyły. *WisznTr* 7.

»stać u drzwi sumnienia« (*1*): iż cżárt on od wiekow nieprzyiaciel twoy/ ſtoi iáko mocny zbroinik vſtáwicżnie v drzwi ſumnienia twoiego. *RejPos* 79v.

»(do) drzwi trafić, zgadnąć« = *znaleźć dobre rozwiązanie*, *dać sobie z czymś radę* (*2* : *1*): Kiedy na nie co przypádnie/ Ledwe drugi do drzwi zgádnie *RejZwierc* 231; że gdy iuż práwie około nas gore wkoło/ mácáiąc drzwi tráfić niemożemy. *PowodPr* 77. *Cf* »ku drzwiam dobrej rady trafić«.

»ku drzwiam dobrej rady trafić« (*1*): ták iż ku drzwiam dobréy rády tráfić/ ná żadnym Seymie/ żadną miárą nie możemy. *OrzQuin* E3v.

»wchodzić (*a*. iść) (prawdziwemi) drzwiami, przeze drzwi, (nie) drzwiami a nie (ale) dziurą wleźć (*a*. włazić)« = *osiągnąć co*, *dojść do władzy w sposób uczciwy*, *legalnie* [*szyk zmienny*] (*12* : *1*; *10* : *3*): *Leop* ZZ3v; Gdyż nam Pan roſkazał iednoż tego duchá mieć zá prawdziwego/ ktory ſzáfuie prawdziwemi ſłowy iego. A ten iedno wchodzi tymi prawdziwemi drzwiami do owcżarniey iego *RejPos* 346v, 347v; ná doſtoyności nie wchodzą drzwiámi/ ále inędy iáko wlázowie. *SkarJedn* 338, 49, [d9]; Kto nie wchodźi drzwiámi do owczárnie [*qui non intrat per ostium in ovile ovium*]/ ále wchodźi inędy ten ieſt złodźiey y zboycá. *WujNT Ioann* 10/1, 10/2, *s*. 348, Aaaaaa3v. *Cf Szereg*.

»drzwi zamykać, zawierać; drzwi zawarte, zamknione« [*w tym*: *komu* (*3*), *przed kim* (*3*), *ku czemu* (*1*)] = *nie dawać dostępu*, *nie udzielać pomocy* [*szyk zmienny*] (*4* : *3*; *4* : *3*): Abowiem żadnemu ku łáſce Bożey nie ſą drzwi záwárte *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 55, 227v; *WujJud* 86v; záwieráią drzwi ſzcżodrobliwośći Páńſkiey ſwoią niewiárą *WujJudConf* 261; niegodźień ieſt pomocy ludzkiey/ [...] kto zámyka vſzy przed proſzącym: á drzwi przed potrzebnemi [*qui claudit aures precantibus*, *fores egentibus*]. *ModrzBaz* 68v; Excludo – wipichąm, drzwi przed drugim zamikąm. *Calep* 384a.

Wyrażenia: »drzwi ciemne« (*1*): Záżći ſą otworzone wrotá ſmierći? á drzwi ćiemne widziałliś? [*et ostia tenebrosa vidisti?*] *Leop Iob* 38/17.

»drzwi Morza Pontskiego« (*1*): v Konſtántinopolim morze ſćieſniło ſie wielkimi ćiáſnośćiámi kthore ſą by drzwi morzá Pontſkiego/ przes kthore Pontus idzie w Propontidem *BielKron* 273v.

»drzwi mowy« (*1*): *WujNT Col* 4/3 *cf* »otworzyć drzwi mowy«.

»drzwi do nieba, (do) krolestwa niebieskiego« (*4* : *2*): Ták teſz dla zaſlug Lázárzá/ [...] áby nam ći otworzyli drzwi do niebá. *KrowObr* 171v, 167v, 175v, 192v, 193; Drzwi kroleſtwá niebiego [*!*]/ przez grzech nam zamknione bywáią *WujJud* 86v.

»drzwi piekielne mocy« (*1*): Iezu ktorys do piekła ſtępuiący y drżwi moczne y piekielne moczy połamał. *TarDuch* C7.

»drzwi dobrej rady« (*1*): *OrzQuin* E3v *cf* »do drzwi dobrej rady trafić«.

»drzwi serca, serdeczne« (*1* : *1*): gdy [*pochlebstwo*] od drzwi ſerdecżnych záraz odepchnione nie będzie *SkarŻyw* 212. *Cf* »otworzyć drzwi serca«.

»drzwi sumnienia« (*1*): *RejPos* 79v *cf* »stoć u drzwi sumnienia«.

»drzwi wiary« (*1*): *WujNT Act* 14/26 *cf* »otworzyć drzwi wiary«.

»drzwi żywota« (*1*): *GrabowSet* B *cf* »drzwi żywota otworzyć«.

Szeregi: »od drzwi do drzwi« (*1*): Ostiatim adverbium, Od drzwi do drzwi/ od domu do domu. *Mącz* 271b.

»(nie) drzwiami ale (a nie) dziurą« =(*nie*)*legalnie* (*ale podstępem*) (*3*): iż nie drzwiámi/ ále dziurámi do kośćiołá Swiętego wlezli? *KrowObr* 38v; A toć ſą znáki páſterzá prawdziwego/ [...] ktory drzwiami á nie dzyurą właźi do ſtádá Páńſkiego *RejPos* 346v; A thákie iuż piſmo wilki drapieżnemi zowie/ ktorzy nie drzwiámi ále przez dách á dziurámi do tey ſwiętey owczárniej Páńſkiey włáżą *RejZwierc* 40v.

Przen (*12*) :

a) *bibl. O Chrystusie jako tym, który umożliwia wejście do nieba* (*11*) : *KrowObr* 192v [*2 r.*]; *BibRadz Ioann* 10/7, 9; Iamći ieſt drzwiámi [*Ego sum ostium*]. Przez mię ieſli kto wnidźie/ zbáwion będźie *WujNT Ioann* 10/9, *s.* 346, *Ioann* 10/7, *s.* 348; *SkarKaz* Oooovb.

Zwrot: »do drzwi trafić« (*1*): Duch ś. odźwierny/ bez iego nátchnienia nikt do drzwi/ to ieſt do Chryſtuſá/ nie tráfi *SkarKaz* Ooob.

Szereg: »drzwi a droga« (*1*): gdyż ſie on ſam tymi drzwiámi á tą wierną drogą názywáć racży. *RejPos* 346v.

b) *Otwór, wejście* (*1*) : iż vſta ſą drzwi żołądkowe ktorimi tam ſtrawa wchodzi. *GlabGad* Cv.

a. *Jako odpowiednik hebrajskiego wyrazu „delet" znaczącego m. in.* '*drzwi*' *a także* '*wieko skrzyni*' (*1*) : Ofiárownik wziął ſkrzynię iednę/ y przebił dziurę w wieku iey (*marg*) wła. we drzwiach iey. (–) [*et perforavit foramen in ostio eius*]. *BudBib* 4.*Reg* 12/9.

Synonimy: *brona*, *forta*, *pierzeje*, *uliczka*, *wierzeje*, *wrota*.

Cf **[DWIERZA]**, **DŹWIERZE**

ZZie